

במדינה

היה בחור צעיר בן 32, שסיים את התואר השני שלו במתימטיקה ובפיסיקה באוניברסיטת תל-אביב, והתחיל לעבוד על עבודת הדוקטוראט שלו. הוא הספיק לעשות כמה עבודות-מחקר, שנגעו בחקר הכוכבים. הן הוערכו על ידי מוריו כעבודות של מוח מבריק.

לצעיר הרווק ציפה עתיד מזהיר בשטח האקדמאי. שום ענן קל לא העיב על עתידו.

צל האדם אשר ניצב השבוע בבית המישפט המחוזי של תל-אביב עורר רחמים עמוקים בלב כל הצופים באולם. **גאון מאושפז.** מאז נאשם באוגוסט 1978 ברצח הזונה עליס (עליזה) שרביט, בשעה שקיים עימה מגע מיני בחצר ביתו.

נאשם זיסמן לתקופות של טירוף

ברחוב הירקון, השתנה עולמו של זיסמן מן הקצה לקצה.

בבית-המעצר נתגלה כבר, כי הנאשם מתמוטט, ואינו שומר על קשר עם ה"מציאות". יושפי-השלום דויד ברי-אופיר, אשר ציוה על מעצרו, מינה לו על כן סניגור את עורכי-הדין שלמה רוזנבאום, ומאז נתן זיסמן לבדיקות פסיכיאטריות במוסדות שונים.

נראה כי החרדה שעורר בו המישפט הצפוי הרסה את השרידים האחרונים של שפיותו, שהיו בגאון המתמטי. במשך חודשי מעצרו הפסיק לאכול, וניזון בהזנה מלאכותית. הוא כימעט חדל לדבר, היה ברור לשופטים — בנימין כהן, אליהו וינוגרד ומשה טלגס — כי אינו מסוגל לעמוד לדין.

נתגלה כי למרות הצלחתו האקדמאית, היה זיסמן מאושפז במחשבות שונות החל בגיל 16 והיה נכנס ויוצא בהם. בתקופתו תיו הטובות תיפקד כראוי והפתיע את חבריו באוניברסיטה בגאוניות. כאשר נתקף במחלתו שקע בה ואושפז.

אישי לזכרה. מאז נצטר, התדרדר עד כדי כך, שאין אפשרות לקיים עימו כימעט כל קומוניקציה. התעודות הפוריות, שהוגשו לבית-הדין, רק אישרו את המראת המזעזע שנגלה לעיני השופטים, והם ציוו לאשפוזו. מאחר שאינו מסוגל לעמוד לדין.

יתכן כי הבחור בעל המוח המבריק יבלה את שארית חייו במוסד לחולי-נפש.

(המשך מעמוד 37)

ישבו בסלון בחברת אשה מבוגרת ושתי בנותיה, וחזו בטלוויזיה. הישראלים גיהלו שיחה ארוכה ונרגשת. שנסבה על ענייני כספים, שאותה לא הבניה כלל. כאשר נסתיימה התוכנית החלו הנוערות האמריקניות.

נחמד להיות אשה. הוא הכניס אותה לחדרו, שהיה נפרד משאר הדירה. שם הציעו מיזרון על הארץ. כאשר נסגרה

מני גורן רוזנבאום בין תקופות של גאונות

הדלת, התנפל עליה רוזנברג כחיית-טרף. הוא תפס בגרונו ואמר לה לא לצעוק, נתן לה מכת-אגרוף במצח וציווה עליה לשתוק: "אחרת יעשה לה תיאטרון של דם!"

הוא היה עירום, וניגש ומשך את ראשה אל אבר-מינו. היא התכוננה בעיניו וחס-בה כי הוא משוגע או הומי-סכסואל. היא התחננה לפניו כי לא יתעלס עימה, מכיוון שהיא בתולה. אך הוא המשיך ללחוץ על צווארה וקרע את חצאיתה מעליה.

"הוא משך את ראשי אליו בפראות, עד כי לא יכולתי לנשום, נאבקתי באבר-המין שלו, עניו בלטו מחוריהן והבנתי כי אני עומדת למות. הוא סובב את גופי וניסה לעשות זאת מאחורי, אך הרגשתי שלא היתה לו יקפה. חשתי שזו הייתה-אדם." כאשר התייחס מלהוכיח שהוא גבר, תר עייף והלך לישון. היא ביקשה כוסי-מים להשיב את נפשה, והוא קם מהמיטה, לבש את תחתוניה, עיכס על פניו החדר ואמר: "כמה נחמד להיות אשה."

כאשר נדרם חיקתה, התלבשה בשקט וברחה. היה כבר שחר, והיא עצרה אוטו בוס שהיה בדרכו לתחנה המרכזית. הגה נדהם לדמותה החיוורת והנרגשת, והביא אותה לשוטר הראשון.

סרין מוכתם ברם. היא סיפרה לי מישרה את בלהות הלילה, אולם לא ידעה לזהות את האיזור של העיר, שבו קרו הדברים. על דעת השוטר עלה רעיון, והם ביררו אצל מנהל מלון טל את כתובתו של רוזנברג, וכך מצאו אותו ישן.

השוטרים עצרו את רוזנברג והחרימו את הסדין המוכתם ברם, שהיה על המיטה. העדויות במישפט נסתיימו, עורכי-הדין סיכמו את דיבריהם, בהראותם איש-איש את הסתירות שבעדויות הצד שכנגד. רוזנברג יצא עם מישפחתה של בעלת הבית שלו, והלך הביתה לחכות לפסק-הדין.

דרכי אדם

עיבור עצוב

מאז נאשם ברצח הזונה, איבד הדוקטורנט את הקשר למציאות

עד לפני כחצי שנה היה ילד-נשון זיסמן שיין לעילית של מדינת ישראל. הוא

הדבר הרחוק ביותר, משהו שקשה פיסית. הציירים שהכרתי או דיברו רק על מכי-רות, ותככים עם המוזיאון. מעולם לא דיברו על אמונות. העדפתי את הרשימות התיאורטיות במגזינים. בשנת 1963 למד אמונות באוניברסיטת סורבון בפאריס בצד לימודי הגיאולוגיה.

"העיסוק בגיאולוגיה ולימוד האמונות הולכים יחד כשני קצוות החיים בנישואי-תערובת מאושרים." הוא מציין. כשתור ארצה המשיך לחפש נפט במדבר יהודה. שנים אחדות מאוחר יותר גילה אותו בנימין תמו, עורך הדף הסיפורי של "הארץ". "וכך ניכנסתי למה שקרוי ביקור רת אמונות פעילה בעיתון, 'הארץ'."

נוסף לביקורת על האמונות, הירצה על אמונות הדשניות באוניברסיטת חיפה, כי מכוון אבני ובמוסדות אחרים. באוניברסיטה של חיפה זוכרים את הרצאותיו כ"החגיגה של אמונות בת-זמננו" מרביתם שומרים על קשר הדוק איתו. טיפוח אמונים הוא נושא בעל חשיבות מכרעת לגביו. "צריך לסייע לאנשים שעושים עבודות מאד רציניות ולא יכולים למכור את עבודותיהם. צריך לדבר איתם, לתת להם הרגשה שיש כאן משהו שמבין אותם, לקשר אותם עם גלריות ולעשות להם היכרות עם מבקרי אמונות שבאים לארץ, או לכתוב עליהם טקסט בקטלוג." לאמונים אוונגרדיים צעירים הוא משמש כתובת כבר כמה שנים. "חדשנות זה כימעט המיקצוע שלי", הוא מספר.

לחשוב

מחדש

אפשר לומר שברזל הוא מימד של איש אחד. קשה לעקוב אחר כל הפעילות שלו. ברשימה שלהן אפשר למצוא סרטים שהוא נטל בהם חלק כמו הסרט על ברוך אגדתי, ישבו הוא מצא אפשרות לקשר לאוונגרד הרוסי של תחילת המאה או הסרט על אגם. את הסרט על אגדתי הוא הכתיר במוטו של מייקל-בוסקי: "נהפוך את הרחובות למכחולים ואת כיכרות העיר ללוחות צבעים." וזה בדיוק מה שהוא ניסה לעשות אחרי שהתמנה כיועץ אמונות של ראש עיריית תל-אביב בשנת 1975. "אבל גיראה שתל-אביב היא עיר יותר מסובכת מאשר ניו-יורק ונעים לה להודקן. צריך להיות מסוגלים לחשוב מחדש. לכן צריך לחנך מחדש ואחרת."

"ישנה התארגנות כעת, שאני בין ה"יוזמים שלה. להקים מרכז לאמונות עם אמונים ותיקים בצד אמונים חדשניים. יש רצון מצד אמונים ישמעולם לא עסקו ב"הוראה לתת משהו לצעירים מהם. בתי-הספר הקיימים לא יכולים לענות על ה"דרישות העכשוויות. אם האמונות השתנתה והתחברה השתנתה ואורח החיים השתנה איך ייתכן להמשיך ללמוד באותם מוסדות. עם אותן שיטות לימוד?" הוא שואל, "צריך לפתוח מקום חדש שלא יהיה אקדמי מיה מכובדת, אלא מקום שאנשים יוכלו לעבוד שם עם מיטב המורים מכל התחרימים. חשוב לי שיהיו שם מיקצוענים כמו הפרופמנס שפירושן מיצג — אותן תחום שבו האמן מפעיל את גופו ולא יוצר דבר רים שמחוצה לו. זה לא מחול, לא משחק, לא פיסול וזה כלום יחד. כאן האמן חוצה את הגבולות בין האמונות השונות. אמני הפרפורמנס יכולים להשתמש בווידיאו, כי סרט, בצליל ובכלי חומר שרצוים. האמן הוא גם הבמאי, גם התסריטאי וגם ה"שחקן."

"רוצה מוזיאון

לכשלונות"

צריך לתת לאנשים להתבטא לא בתוך גבולות שניקבעו אי-פעם בהיסטוריה של האמונות. אנחנו חיים בחברה של פוסט-הירשימה שהיא שונה. וזהו תהרה טכנו-לוגית צרכנית הנתונה בתוך אמצעי הדיקטטורה, ולא יתכן להיות היום ולדבר בקול של אדם שחי לפני 500 שנה. צמוד למרכז הלימודים הזה יוקם מקום שישמש תחליף למוזיאון הכבד והמכובד ולגלריית המיסחוריות. שבו יוכלו אמונים צעירים להציג את הניסיונות שלהם. הכובד וההדר אינו מתאים לאמונות עניינה ורעיונית ה"נוצרת היום. המוזיאונים הם מקום להצגות, אני הייתי רוצה גם מוזיאון לכשלוני נות, פשוט לנסיגות."

איריאה וייט

ישראל — מקום רחוק במיזרח היסתיית כון, המוכר רק מתוך האגדות. "בעיני הם היו היפים. היה זה מרד נגד המימד הרבני המקובל." הוא מספר, "הם הגיעו לצפת — כפר ערבי קטן על ראש ההרים בגליל. הסכתא שלי, שנולדה בירושלים, דיברה אידיש מתובלת בערבית וכשהיא היתה אומרת לכפריים שהביאו ירקות, עלי יחרבב בתך — קום הער שנעל' — היה בזה ריח של ארץ-ישראל. השאלה מה נותר מהחלום, לא רק שלהם, אלא של כל העליה הסוציאליסטית הציונית. לדעתי, הוא החל להתמסמס כבר בשנות ה-30. למעשה, שנות ה-20 היו שנות ה"תקווה הגדולה" ואם נבדוק את זה דרך עדשת-האמונות בארץ, נראה שאז נוצרה האמונות הארץ-ישראלית.

"הרצון של הציירים הצעירים אז היה לתעד את המציאות, להכות שורשים. הם היו רחוקים ממוטיבציות דתיות משיחיות. הם רצו לגעת בעצים, בנוף, ולמעשה להתחיל מחדש. כשמביטים בפזורים של ראובן, גוטמן ופלד מזהים פיתאום מתוך עבודותיהם מושג שאולי לא דנו בו אז — ישות פלסטינית. זה היה האוונגרד של שנות ה-20. הדייגים הערביים של פלד, מביילי הגמלים עמוסי הויפוף של ראובן, והציבעונית של ערבים בפרדסי יפו של גוטמן, מסבירים יותר מאלף נאומים פוליטיים את ההערצה שלהם לחושבי הארץ."

מרגלית אמונות ברזל קשר ההצלחה

לכמיהה לחיות יחד. גוטמן כותב על כך: "נפתח בפנינו גידעון של צבעים, ריחות ויזיון. ניכנסנו לקסם של המיוזח."

מוזיאון

לכשלונות

אמנון ברזל נודד ב-1935 בתל-אביב, מה שציין את שנות ילדותו המוקדמות ובהם ההתנגשות בין הרבה מאד חו"פ, הרבה חולות וים, לבין הלימודים הנוקשים בבית-הספר. "העיקרון היה לא להסכים", התמוצא היה בהליכה ברחובות תל-א, תוך גילוי מפתיע של השלטים ש"צויר או בידי ציירי-שלטים שעמדו על סולמות. אולי שם נבטו הניצנים הראשוניים של גיש הקשר לאמונות. בגיל 14 הלך לקיבוץ חולתא במיסגרת הכשר-נוער של מחנות העולים, ובין רכיבה על סוסים לבין צייר-חזירים היתה גם ההתודעות לסיפרי המהפכים הרוסיים ופגישה עם השירים של אלכסנדר פן, יונתן רטוש ונתן אלתרמן. אחרי תקופת הקיבוץ, חזר ללמוד בגימנסיה "שלווה" בתל-א, שם למדו באותה תקופה דויד אבידן, גבריאל מוקד, אפילו אורי זוהר, שהקריב את לימודיו על מיוזח הבדיחות."

"חדשנות

היא מקצוע"

אחרי השירות הצבאי למד גיאולוגיה. "נישמתי מלהיות אמן וחפשייתי את